

וארא ה

רבי עקיבא טוט אויף נאכמער, אַז די מכה איז אויך געווען אין דעם „חומר היולי“⁴ פון דער זאך, וואָס איז פשוט (אויסגעטאָן) פון (דעם ציור פון) די ד' יסודות — קומט אויס, אַז יעדער מכה איז געווען „של חמש“: אין די ד' יסודות און אין „חומר היולי“.

ב. דער מכוון אין די מכות איז גע-ווען, כשמך, צו שלאָגן און צעברעכן מצרים. דערפון איז פאַרשטאַנדיק, אַז דער ענין הנ"ל, דאָס וואָס די מכות האָבן דורכגעדרונגען די דברים המו-כים, איז

— (א) לויט ביידע דיעות איז דאָס געווען ניט נאָר אין דעם „גילוי“ (אין דער זאך ווי זי זעט זיך אָן), נאָר אויך אין דעם „העלם“ און עצם הדבר; (ב) די צוויי דיעות הנ"ל, צי דאָס איז געווען (אויך) אין דעם חומר היולי, אָדער נאָר אין דעם חומר ווי ער האָט שוין אַ ציור (פון די ד' יסודות) —

איז דאָס תלוי — אויף וויפל טומאת מצרים האָט עס דורכגענומען, וואָס

א. בנוגע די מכות וואָס דער אויבערשטער האָט געבראַכט אויף די מצרים, איז דאָ אַ פלוגתא¹ צווישן רבי אליעזר און רבי עקיבא²; רבי אליעזר אומר .. כל מכה .. היתה של ארבע מכות כו' רבי עקיבא אומר .. של חמש מכות כו'.

וואָס איז דער תוכן פון די צוויי דיעות „של ארבע“ און „של חמש“? —

איז מבואר אין כלבו³ בשם „בעל המלמד“, אַז די פלוגתא איז:

רבי אליעזר האַלט, אַז די מכות האָבן דורכגענומען אַלע ד' יסודות פון יעדער זאך⁴ אין וועלכער ס'זיינען געווען די מכות. דאָס הייסט, די מכה איז געווען ניט נאָר אין דער זאך ווי זי איז שוין אַ מורכב פון אַלע פיר יסודות, נאָר זי האָט דערגרייכט נאָך טיפער, אויך אין דעם עצם פון יעדן יסוד, וואָס איז אין דער זאך — און דעריבער איז יעדער מכה „של ארבע“.

ולדוגמא: מיט דער מכת דם איז גע-שלאָגן געוואָרן ניט נאָר די וואַסער ווי דאָס זעט זיך אַלס מציאות פון מים, נאָר אויך דער אש רוח ועפר שבמים.

(1) הגדה של פסח. ממכילתא בשלח יד, לא. מדרש תהלים מזמור עת. ובשמור (פכ"ג, ט) הובאה רק דעת רבי אליעזר.

(2) בנוגע לדעת רבי יוסי הגלילי שהובאה שם לפני — ראה לקמן בפנים ס"ה ובהערה 21.

(3) בפירוש ההגדה. הובא ג"כ בארחות חיים (פירוש ההגדה), אבודרהם (סדר ההגדה ופירושה), ועוד. וכ"ה בריטבי"א להגש"פ (והובא בעקידה פ' בשלח שער מ'). רשב"ץ (מאמר חמץ. פירוש ההגדה). ועוד. וראה הערה 4.

(3) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד. מ"ג ח"א פ"ע"ב וכ"מ שם.

(4) כ"ה בריטבי"א שם „מכת ההיולי הוא יסוד הכולל“. ובא"ח וכלבו (ועד"ז באבודרהם) שם „יסוד הגלגלים שהוא יסוד חמישי. וברשב"ץ: היסוד החמישי הוא הגלגל השתיית היסודות. [ולהעיר מדיה החדש הש"ת פ"ב, דבהמכות כו' ה"י שינוי לא רק בהיש כ"א בהכח האלקי, עיי"ש].

בעקידה שם פליג על שיטה זו (כי „ההיולי הוא משותף ושוה אצל כל הצורות כו'“), ומפרש שר"ע חושב גם „טבע המורכב וצורתו“ (וראה גם אברבנאל (בזבח פסח)) — משא"כ לשאר הדעות צ"ע למה לא חשיב מכה בהדבר בגמרו — בהרכבו וצורתו.

(5) וע"ד שמסביר הגאון הרגצובי שיש איסורים שהם רק בצורת (תואר) דבר הנאסר ויש — שהם גם בהחומר שלו (ראה מפצ"פ פ"א) וראה לקמן בפנים.

מאכט עם ראוי לאכילה), און דעריבער איז עס מותר בהנאה, ווייל אין דעם חומר ועצם הדבר (וואס איז שייך צו הנאה) איז נישט קיין רע.

אבער אויך הנאה (ואיסורה), וויבאלד דער פארבונד איז דורך באנוצן זיך מיט דער זאך, וואס דאס איז דוקא ווען עס איז חומר בצורה מסוימת, איז דאס גופא א באווייז, אז דאס איז ווי די זאך האט שוין א ציור.

ביי חמץ אבער קומט צו דער איסור, אז ער טאר זיך נישט געפינען אין רשות פון א אידן, אפילו אן וועלכען ס'איז שימוש מיטן חמץ — ד.ה. אז דער איסור האט דורכגענומען דעם חומר ועצם הדבר ווי ער איז אויסגעטאן פון איזה צורה שתהי, וואס דערפאר, איז דער „מציא“, די עצם פאראנענקייט פון דעם חמץ אין זיין רשות אסור.⁷

ד. אין דער מצוה פון ביעור חמץ איז דא א פלוגתא⁸ צווישן רבי יהודה און די חכמים: רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה, וחכמים אומרים אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים.

איז דער ראגאטשאווער⁹ מסביר דעם טעם הפלוגתא: לויט רבי יהודה דארף

בהתאם לשיעור זה זיינען געקומען די מכות צו מבטל זיין די טומאה.

ג. דער ענין הנ"ל — אז טומאת מצרים האט דערגרייכט דעם עצם פון מציאות הדברים און די אויבנגעב-ראכטע פלוגתא אין דעם — שפיגלט זיך אפ, ווי אלע עניני אגדה (און פנימיות התורה), אויך אין נגלה דתורה, ביז אין הלכה — אין דעם תוכן ואופן האיסור חמץ (וואס איז א מסובב פון טומאת מצרים):

דער איסור חמץ איז נישט נאר באכילה ובהנאה, נאר אויך בכל יראה ובכל ימצא (און בריינגט אויך דעם חיוב ומצוה פון ביעור חמץ).

דער חילוק צווישן די דריי ענינים הנ"ל (איסור אכילה, איסור הנאה און כל יראה וכל ימצא (וביעור)) איז:

די שייכות פון אכילה (ואיסורה) מיטן דבר הנאכל איז מיט זיין „צורה“, ווי ער (דער דבר הנאכל) שטייט אין א ציור גמור (ביז צו זיין ראוי לאכילה), און נישט מיט זיין „חומר“ ווי ער איז בפ"ע, מיטן עצם המציאות פון דבר מאכל: די הנאה (ואיסורה) פון א זאך איז פארבונדן (אויך) מיט דעם עצם פון דער זאך.

[וואס דאס איז איינער פון די ביאורים ווי קען זיין אז א זאך זאל זיין אסור באכילה און מותר בהנאה — דלכ-אורה: אויב די זאך האט אין זיך רע און איסור, ווי אזוי מעג מען הנאה האבן פון דער אסור'דיקע זאך?

נאר דער ביאור אין דעם איז, כנ"ל: איסור אכילה מיינט אז דער רע איז נאר אין צורת וחיצוניות הדבר (דאס וואס

(7) להעיר מהצד השווה דחמץ וע"ז, דשניהם מצוה לבערם, אסורים במשהו ועוד (ומאן דאכיל חמץ כפסח כמאן דפלח לעכו"ם — ח"ב קפב, א) — ראה תר"ש ח"ט מילואים סימן כ, ושי"נ.

וראה שו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תתקעז, הובא בשמחת הרגל להחיד"א „לימוד א"), שהטעם שהחמירה תורה בחמץ יותר משאר כל איסורים (גם ע"ז) הוא מפני שחמץ כפסח רמז ליצה"ר, עיי"ש (ובשמחת הרגל שם), ובטעמה"צ שלו מצוה קז.

(8) משנה פסחים רפ"ב. ושי"נ.

(9) צפע"נ עה"ת בחקותי כו, ו. מפענח צפונות שם סי"ט, ושי"נ. וראה לקו"ש ח"ז ע' 189. לקמן ע' 134 ואילך.

(6) ראה עוד ביאור (באופן אחר) — שיחת ש"פ אחרי תשל"ו. לקו"ש ח"ז ע' 299.

און דעת רבי עקיבא וועלכער זאגט אז „כל מכה כו' של חמש מכות" — די מכות זיינען אויך געווען אין חומר ההיולי — איז דאס ווייל ער האלט¹¹ (כשיטת רבי יהודה) „אין ביעור חמץ אלא שריפה".

ה. בדוגמא צו די צוויי אופנים אין ביעור חמץ, בנוגע דעם עצם (מציאות) פון חמץ — צי תורה האט גע'אסר'ט די עצם מציאות (ווי ס'איז אויסגעטאן פון וועלכער-עס-איז צורה), אדער נאר די מציאות ווי עס איז פארבונדן מיטן „תואר" (דאס וואס די זאך איז ראוי להנאה כו') — זיינען אויך דא צוויי אופנים אין דעם איסור הנאה גופא (וואס ווייזט אויך, כנ"ל, צי דער רע איז „טיפער" ווי אין דעם תואר הדבר):

(א) א הנאה וואס איז „מביא לידי שום אכילה"¹², ווייל „סתם הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל"¹² — וואס אין א ברייטערן זין איז דאס כולל יעדע הנאה וואס דער מענטש האט דערביי א פארדינסט¹³ (ובמילא איז עס „מביא לידי שום אכילה .. שלוקח בדמים דבר מאכל"¹²).

(ב) א השתמשות וואס דער מענטש האט ניט דערפון קיין שום פארדינסט

מען משבית זיין דעם עצם מציאות פונעם חמץ, ובמילא דארף מען אים פארברענען, ווייל ווען מ'איז נאר „מפרר וזורה לרוח כו'", בלייבט איבער דער עצם מציאות פונעם חמץ: משא"כ די חכמים האלטן, אז ס'איז גענוג ווען מ'איז מבטל ומשבית דעם „תואר" פון דעם חמץ — מ'נעמט צו די אפשריות אז א מענטש זאל קענען עסן אדער הנאה האבן פון דעם חמץ — און דאס ווערט אויפגעטאן אויך ווען מ'איז „מפרר וזורה לרוח כו'".

ומובן, אז דאס גופא, דער „שיעור" פון השבתה, איז תלוי אויף וויפל דער איסור חמץ נעמט דורך דעם דבר איסור: אויב דער איסור דערגרייכט אויך די עצם מציאות, דארף די השבתה זיין עד כדי כך אז די עצם מציאות פונעם חמץ זאל בטל ווערן: און אויב דער איסור רירט אן נאר דעם תואר וצורה — איז גענוג צו משבית זיין (די צורה —) די אפשריות אויף אכילה והנאה, און ניט דעם עצם, ווייל אין אים איז ניטא קיין איסור¹⁰.

ויש לומר, אז די צוויי דיעות זיינען בהתאם מיט די צוויי שיטות פון רבי אליעזר ורבי עקיבא בענין המכות:

רבי אליעזר וואס זאגט אז „כל מכה כו' של ארבע מכות" — אז די מכות זיינען נאר געווען אין דער זאך ווי עס האט שוין דעם ציור פון ד' יסודות — איז כשיטת חכמים „אף מפרר וזורה לרוח כו'", אז מען דארף נאר מבער זיין די מציאות פונעם חמץ ווי עס איז פאר-בונדן מיטן תואר (וצורה) פון חמץ (די אפשריות אויף אכילה והנאה):

(11) פסחים ה, ריש ע"ב.

(12) לשון רש"י — פסחים כא, ב ד"ה לא יאכל [בדעת חזקי (שילוף) איסור הנאה בחמץ מ.ל.א יאכל חמץ לא יאה בו היתר אכילה]. וראה שד"ח (כללים מערכת כ"ף כלל קיט ד"ה ואנא בסופו) שגם לרב אבהו (ד.ל.א יאכל לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע"), גדר ההנאה שאסרה תורה הוא „שלא יאה בו היתר אכילה". אבל להעיר משהמ"צ להרמב"ם מלית קפז. חינוך מצוה קיג. ואכ"מ].

(13) ראה מהר"ם חלואה לפסחים כא, ב.

(*) שלכן צריך לימוד מיוחד לאסור להאכיל חמץ לכלבי הפקר, כדלקמן בפנים.

(10) וראה מפע"פ שם, שזהו ג"כ הביאור בפלוגתת ר"י ור"ש (פסחים כח, סע"א ואילך) בחמץ שעבר עליו הפסח.

שייכות צום תואר וציור — דאן איז דער איסור הנאה (וואס איז פארבונדן מיטן עצם הדבר כנ"ל) מוגבל בלויז צו די הנאות וואס האבן א שייכות צו איסור אכילה „מביא לידי שום אכילה“¹⁹;

אבער אויב דער איסור איז שורה אויף עצם הדבר (ווי ער האט קיין שייכות נישט צום תואר וציור) — דעמאלט איז דער איסור הנאה אן איסור מצד עצמו וואס איז כולל יעדער אופן פון השתמשות, אויך אזא וואס איז נישט „מביא לידי שום אכילה“.

[ועפ"ז יש לומר, אז דאס וואס רבי יוסי הגלילי זאגט (וואס זיין דיעה ווערט געבראכט אין מכילתא²⁰ גלייך פאר די צוויי דיעות הנ"ל פון רבי אליעזר און רבי עקיבא): „מנין .. שלקו המצרים במצרים (נאר²¹) עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות וכו'“, איז ווייל לשיטתו²² איז חמץ מותר בהנאה²³, דאס באווייזט, כנ"ל, אז דער איסור חמץ איז נאר אין תואר הדבר²⁴ — ובנוגע צו

— לדוגמא: מאכיל זיין דעם דבר איסור לכלבי הפקר — וואס אין דעם איז נישט שייך צו זאגן אז די הנאה ברענגט לידי אכילה.

אין ירושלמי¹⁴ איז דא א פלוגתא וועגן מאכיל זיין חמץ לכלבי הפקר: איין מ"ד האלט ס'איז מותר¹⁵, און א צוויי-טער מ"ד האלט אז דער פסוק¹⁶ „ולא יאכל חמץ“ איז מרבה, אסר'ט אויך (די השתמשות פון) מאכיל זיין דעם חמץ לכלבי הפקר.

קען מען זאגן, אז אויך די פלוגתא איז פארבונדן מיט דער שאלה (אויף וויפל איז דער איסור חמץ¹⁷ פארבונדן מיט חומר ועצם הדבר)¹⁸:

אויב דער איסור איז שורה אויף דעם עצם זאך נאר אויף וויפל עס האט א

(14) פסחים רפ"ב.

(15) וכבר האריכו (נ"כ הירושלמי שם, ועוד) בדעת רש"י (פסחים ה, ריש ע"ב ד"ה ש"מ): יאכילנו לכלבים. ובגלוינו הש"ס (להר"י ענגל) פסחים (כא, א) מביא מספר הפרנס ס' נב: ואם מצא .. מיני איסורי חמץ .. ואסור בהנאה ולכלב תשליכון אותו. וראה פרמ"ג (אשל אברהם) או"ח סתמ"ח סקט.

(16) בא יג, ג.

(17) ראה מקור חיים או"ח שם סק"י — דאיסור זה הוא רק בחמץ ולא בשאר איסורי הנאה (וראה גם ביאורי הגר"א או"ח שם. פרמ"ג הנ"ל).

אבל רוב הפוסקים ס"ל דאיסור זה הוא גם בשאר איסורי הנאה (ראה שד"ח כללים מערכת אליף כלל רכג. פאת השדה כללים שם כלל לח. וש"נ. וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם סתמ"ז קרא סק"ב). ולהעיר, שלדעת כמה הטעם הוא רק משום דבעי קבורה (ולא מצד עצם איסור הנאה) — ראה שד"ח שם.

(18) אבל מובן שיש לחלק בין פלוגתא זו להפלוגתא בביעור חמץ — כי כללות איסור הנאה אינו בעצם מציאות הדבר כמו ב"י וב"י וביעור, וכנ"ל בפנים.

וראה שו"ע או"ח ר"ס תמה (ושו"ע אדה"ז שם סעיף ד, ז) שהלכה כחכמים דמפרז וזורה לרוח כו', ובס"י תמח ס"ז (ושו"ע אדה"ז סתמ"ג ס"ג. תמה ס"ה. תמח בסופו) נפסקה ההלכה דאסור להאכיל חמץ לבהמות של הפקר.

(19) ואף שחמץ אסור בב"י וב"י (שמורה שהאיסור הוא בעצם המציאות כנ"ל) — יש לומר, שלדיעה זו האיסור דב"י וב"י הוא רק סיג (מה"ת) — שלא יבא לאכלו, כמ"ש הר"ן ריש פסחים. פרמ"ג פתיחה להל' פסח ח"א אות ט'.

(20) נסמן לעיל הערה 1. וכ"ה בשאר מקומות שבהערה הנ"ל.

(21) ע"פ המבואר בפנים יומתק הלשון „רבי אליעזר אומר כו'“ (דמשמע שחולק על ריה"ג) — אף שאינו מוכרח (ראה זבח פסח. הגש"פ ע"ז לקוטי טעמים ומנהגים (קה"ת תשל"ג ושלח"ז) ע' כו).

(22) פסחים כג, א. וש"נ.

(23) אבל להעיר, שבשמ"ר (צוין לעיל הערה 1) גרים „ר' יהושע“, ודעת ר' יהושע היא דחמץ אסור בהנאה (ראה מלא הרוצים ע' חמץ בהנאה אות כא).

(24) ואיסור ב"י כו' — ראה לעיל הערה 19.

(*) כמה דוגמאות לזה — ראה לקח טוב (להר"י ענגל) כלל ח. שד"ח כללים מערכת אליף כלל קכא. פאת השדה כללים שם כלל 12.

דער טעם וואָס מצרים ווערט (ברוב המקומות) ניט דערמאָנט צווישן די ד' מלכיות וגליות, איז ווייל די ד' מלכיות וגליות זיינען „נגד ד' אותיות הוי" און גלות מצרים איז „נגד קוצו של יויד“²⁶; וע"פ הידוע אַז די ד' יסודות, הם ד' אותיות הוי"י²⁸ און „קוצו של יו"ד" (כתר) איז „דוגמת החומר הקדום הנקרא היולי“²⁹ — קומט אויס, אַז די ד' גליות זיינען נגד די ד' יסודות³⁰, און גלות מצרים האָט אַנגערירט אויך דעם חומר היולי;

און די מרז"ל וואו מצרים ווערט דערמאָנט צווישן די (ד') מלכיות, איז דאָס למ"ד אַז מצרים איז נגד בחי חכמה³¹; און אע"פ אַז אויך לויט דער דיעה איז מצרים דער שורש פון אַלע גליות³² — איז עס אַבער אַ שורש וואָס איז כולל די אַלע גליות³³; און לויט דער דיעה, האָט קליפת מצרים אַנגערירט נאָר אין דעם חומר וואָס האָט שוין דעם ציור פון ד' יסודות.

ז. דער ענין פון גלות ויצאת מצרים איז אויך דאָ אין עבודה רוחנית: מצרים איז פון לשון מיצרים וגבולים; גלות מצרים מיינט, אַז די עבודה פון אַ אידן

טומאת מצרים ווייזט עס אַז עס האָט אַנגערירט נאָר דעם תואר וחיצוניות הדברים — ובמילא איז יעדע מכה גע- ווען נאָר אין דער מציאות הדברים ווי זיי זיינען שוין מורכב פון ד' יסודות].

ו. ע"פ האמור לעיל (סעיף ב'), אַז די פלוגתא פון רבי אליעזר און רבי עקיבא איז תלוי אויף וויפל טומאת מצרים האָט דורכגענומען ארץ מצרים ואת אשר בה, קען מען מסביר זיין דעם טעם פון די מדרשות חלוקות בנוגע די ד' גליות:

ברוב המקומות²⁵ ווערט גלות מצרים ניט גערעכנט צווישן די ד' מלכיות וגליות, און ווי עס שטייט דערויף דער טעם²⁶, ווייל זי איז „שקול ככולם ויותר מהם .. ולכן לא הוזכר בכללם כי הוא בחינה גדולה מכולם“; לאידך אַבער זיינען דאָ ערטער²⁷ וואו מצרים ווערט יע גערעכנט צווישן (און) אַלס די ערשטע פון די ד' מלכיות וגליות.

ויש לומר, אַז אויך די צוויי שיטות זיינען פאַרבונדן מיט דעם חילוק הנ"ל — אויף וויפל האָט טומאת מצרים דורכגענומען ארץ מצרים.

דער ביאור בזה:

(28) ע"פ שער דרושי אבי"ע בתחילתו. מארא אות ד' סכ"ד. הובאו בלקיט' במדבר ה, רע"ב.

(29) ע"פ שם (בהמשך הפרק).

(30) ראה אהית שם; ובזה נ"י שהם ד' יסודות ארמ"ע והכל ענין אחד.

(31) ראה מדרש הנעלם ולקט' שצוינו בהערה 27.

(32) שלכן כל המלכיות נק' ע"ש מצרים (ב"ר פט"ז, ד).

ולהעיר מאוהית שם „שר של מצרים ושל בבל“, וכן באוהית בראשית (כרך ג') — תקס, ב). „ברבות בראשית פט"ז פ"י ג"כ ענין ד' נהרות על מצרים בבל כו". וראה שם המצות להאריזל פ' ראה. זהו הרקיע לוח"ב רנח, א.

(33) להעיר מ"ב הביאורים ברד"ה קול דודי תש"ט בענין כל המלכיות נק' ע"ש מצרים.

(25) ראה לדוגמא: ב"ר פ"ב, ד. פט"ז, ד. פמ"ד, טו. שם, יז. ויקר ס"פ שמיני.

(26) לית להאריזל ר"פ תצא. ס' הליקוטים שם.

(27) מגילה (כט, א — בעין יעקב. וראה דק"ס שם): גלו למצרים כו' לעילם כו' לכבלי כו' לאדום.

וראה זח"א (פא, ב. קכה, סעי'א (במדרש הנעלם).

וראה רש"י בראשית ב, יא) דנהר הראשון מד' נהרות „פישון“ (בראשית שם) שייך למצרים. וראה לקיט' ס"פ צו. אהית פרשתנו (כרך ז') ע' ב'תרז' („גלו ישראל לשם ד' גליות והראשון ה' גלות מצרים כו"). ועוד.

(*) בירוש' תענית (פ"א סה"א) מקדים בבל לעילם (ומוסיף יין). וראה דק"ס מגילה שם.

וואס איז צוגעפאסט צו „הנחות העולם“ — אז ביי יעדער זאך וואס ער טוט פארנעמט ביי אים אן ארט „מה יאמרו הבריות“; וואס אזא הנהגה נעמט זיך דערפון וואס ער איז מדוד ומוגבל לויט זיין הרגש פון דער וועלט ארום עס, אין זיינע „מדות“ (וואס פילן און רעכענען זיך מיט דעם „ארום“³⁶).

אפילו ווען ער גייט שוין ארויס פון די מדיות והגבלות פון דער וועלט ארום זיך — קען ער אבער נאך אלץ בלייבן צוגעבונדן צו די הגבלות פון זיין אייגענער מציאות; זיין עבודה איז נאך ע"פ טעם ודעת, מיט דער קרירות פון זיין שכל.

די העכסטע דרגא וואו מען דארף באווארענען די עבודה פון יציאת מצרים, לדעת רבי אליעזר, איז — אין דער עבודה פון מסירת נפש (חכמה שבנפש): ער איז טאקע עובד ה' למעלה מטעם ודעת, אבער נאך אלץ מיט א מדידה והגבלה,

ע"ד ווי דער רבי האט דערציילט וועגן איינעם וואס האט ביים לייענען ק"ש מאריך געווען אין „אחד“, זיך מתבונן געווען אין „אחד“ און האט שפעטער געזאגט אז די התבוננות האט זיך געצויגן „באלד איינע מינוטע“: ער האט זיך פארטיפט אין דער התבוננות פון „אחד“, וואס ענינה איז מסירת נפש, און בה בשעה האט ער געקענט קוקן אויף א זיגער און אויסרעכענען די צייט וואס ער איז געשטאנען אין דער תנועה פון מסירת נפש.

אדער בדקות יתור: ביי אים איז נאך דא דער הרגש אז ער פראוועט מסירת

אין מיט א גבול — מדידה והגבלה, און יציאת מצרים איז וואס ער גייט ארויס בעבודתו פון אלע מדיות והגבלות (אויך פון די הגבלות פון נפש האלקית).

און אין דעם איז די פלוגתא צווישן רבי אליעזר ורבי עקיבא צי די מכות זיינען געווען נאר אין די יסודות אדער אויך אין חומר היולי — וואס אין רוחניות מיינט עס: צי עס פאדערט זיך די עבודה פון יציאת מצרים נאך אין די עשר כחות הנפש, וואס טיילן זיך אין פיר סוגים (כנגד ד' אותיות שם הוי"ה³³)

— (א) עבודה בפועל במחשבה דיבור ומעשה (מלכות), (ב) במדות (ז"א), (ג) בשכל (בינה), און (ד) מסירת נפש (חכמה) —

אדער אויך אין יחידה שבנפש (וואס איז בדוגמא צו חומר היולי³⁴):

רבי אליעזר האלט אז „כל מכה כו' של ארבע מכות“ — עס דארף זיין די עבודה פון יציאת מצרים אין אלע פיר סוגים פון כחות הנפש, ארויסגיין פון די הגבלות פון יעדן פון זיי:

דער נידעריקסטער אופן איז, די מדידה והגבלה אין זיין מלחמת היצר — וואס ברענגט אים צו עובר זיין ר"ל במעשה (ובדיבור ובמחשבה³⁴) בפועל; עכ"פ אויף איסורים וואס פארלאנגען א מלחמה גדולה ועצומה וכי'³⁵.

א מער דקותדיקער אופן איז „מצרים“ איז, אז כאטש ער איז נזהר בתכלית פון עובר זיין א דבר איסור (אפילו א דקדוק קל של ד"ס), איז אבער זיין הנהגה (אין עניני היתר) אין אן אופן

³³ אגה"ת פ"ד, ובכ"מ.

³⁴ כי המהרהר ברצון נק' רשע באותה שעה כו' (תניא ספ"ב).

³⁵ ראה תניא פ"ל.

³⁶ ראה סה"מ תשי"ח (ע' 273) ובכ"מ — בהפרש בין מוחין ומדות.

די וועלכע מ'דארף ערשט בריינגען תחת כנפי השכינה, בדקות יותר — די עבודה פון מכפירים יחידתי⁴³, די עבודה צו מתקן זיין דעם עצם הנפש⁴⁴.

אבער מצד דעם גופא קומט ארויס אן עילוי אין צווייטן קצה — אן דוקא דורך דעם ווערט די יציאת מצרים אויך פון דער דרגא, מען גייט ארויס פון די מדידות והגבלות וואס קענען זיין אויך אויף עצם הנפש — דורך דערלאנגען אין דעם עצם פון נפש האלקית⁴⁵ וואס האט נישט קיינע הגבלות⁴⁶,

און דאס ברענגט צו יציאת מצרים אין אלע דרגות, ולגמרה — צו יציאת „מצרים“ פון מצרים דגלות זה האחרון בגשמיות, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות⁴⁷.

נפש, וואס דאס באווייזט אן ער איז נאך נישט לגמרי ארויס פון די מדידות והגבלות פון זיין מציאות³⁷.

ח. אויף דעם טוט אויף רבי עקיבא, אן „כל מכה כו' של חמש מכות“:

(רבי) אליעזר איז על שם „אלקי אבי בעזרי“³⁸, ער איז געווען בן הורקנוס³⁹ און בן אברהם יצחק ויעקב⁴⁰ וואס האט געהאט דעם עזר פון „אלקי אבי“, וואס דערפאר האט זיך ביי אים נישט אפגע-לייגט אן עפעס קען אנרירן דעם עצם פון א אידן, ווארום אפילו בשעת החטא היתה באמנה אתו⁴¹.

רבי עקיבא אבער האט געשטאמט פון גרים⁴², האט ער גערעט און באווארנט

(משיחות ליל ב' פסח)

תשי"ד, אהש"פ תשז"י

(37) ראה המשך תער"ב פרק ריד.

(38) יתרו ית, ד. וראה פסיקתא פ' פרה ובבמדבר פ' חוקת (פי"ט, ז) שאמר הק' למשה חייך שיצא מחלצין שנאמר ושם האחד אליעזר. והאריך בזה במבוא הרד"ל לפדר"א.

(39) שהוא סתם ר"א — ראה סה"ד בערכו, ובמבוא הרד"ל לפדר"א אם ה' כהן, לוי כו'.

(40) ראה בכורים פ"א מ"ד. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) כרך ב' ס' רצג.

(41) תניא ספכ"ד (לא, א).

(42) ראה סה"ד בערכו.

(43) נתבאר בלקו"ת ראה כה, א ואילך.

(44) להעיר מהידוע בענין מאמר ריב"ז (ברכות כח, ב) איני יודע באיזה דרך מוליכין אותי, שזהו מפני שלא ידע אם עובד ה' גם מצד עצם נפשו כו'.

(45) להעיר מהידוע (שע"ת חינוך פמ"ח) במעלת „כל מאדך“ דבע"ת לגבי צדיקים.

(46) להעיר מד"ה אור ליי"ד הש"ת רפ"ו,

דבהתקשרות עצמי דנפשה א"צ בדיקה כו' ע"ש.

(47) מיכה ז, טו.

(*) וכ"ה בפסיקתא דר"כ שם ובתנחומא תזקת ח.

ב א

(וואָס אַ שנת חמה איז מיט לערך עלף טעג לענגער ווי אַ שנת לבנה⁸) — רעכנט מען די יאָרן לויטן מהלך החמה. און דערפאַר, איז יעדערע צוויי-דריי יאָר מאַכט ב"ד אַן עיבור-יאָר, "כדי שיהי' הפסח בזמן האביב"⁹.

און דער רמב"ם איז ממשיך אין די ווייטערדיקע פרקים, אַז אויך דער חשבון וועלכן מיר נוצן היינט [וואָס רבי הלל הנשיא האָט מסדר געווען]¹⁰ איז אויסגעשטעלט אין אַזאַ אופן, אַז יעדער מחזור (19 יאָר) גלייכן זיך אויס (לערך) די שנות הלבנה מיט די שנות החמה, ביז אַז „לא י שאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלק-ים"¹¹.

פרעגט אויף דעם דער „פירוש"¹², אַז „אחר שנים רבות" (ווען עס וועט זיך צונויפקלייבן אַ גרויסע צאַל פון די יתרונות פון דער שעה מיט תפ"ה חלקים) וועט אויסקומען תקופת ניסן (ניט בחודש האביב, נאָר) אין חודש אייר? און ענטפערט: „יבוא מורה צדק ויודיענו".

[ולהעיר: ביז צום לעצטן יאָר פון שית

א. אין אַנפאַנג הלכות קדוש החדש זאָגט דער רמב"ם: „חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר¹ עולת חודש בחדשו ונאמר² החודש הזה לכם ראש חדשים .. והשנים שאנו מחשבים הם שני החמה שנאמר³ שמור את חודש האביב".

דער פירוש דערפון: „חדש הלבנה" באַשטייט פון לערך ניין און צוואַנציק מיט אַ האַלב טעג⁴, אַזויפיל דויערט דער סיבוב פון דער לבנה: „שנת חמה" באַשטייט לערך פון דריי הונדערט מיט פינף און זעכציק און אַ פערטל טעג⁵, דאָס איז דער זמן פונעם סיבוב (שנתי) פון דער זון.

— און דער רמב"ם אין דער הלכה הנ"ל זאָגט צוויי דינים⁶:

(א) אַז די „חדשי השנה" דאַרפן גע-רעכנט ווערן לויטן סיבוב הלבנה: דאָס הייסט, אַז אַ חודש איז ניט אַ צוועלפטל פון שנת החמה [ווי עס רעכענען די רוב האומות, וואָס צעטיילן דעם יאָר (פון מהלך חמה) אויף צוועלף חלקים — חדשים], נאָר „חדשי הלבנה".

(ב) אַעפ"כ, וויבאַלד אַז פסח מוז זיין בזמן האביב⁷, און די תקופות השנה זיינען באַשטימט דורך (מהלך ה)חמה

(8) רמב"ם שם פ"א ה"ב.

(9) לשון הרמב"ם שם פ"ד ה"ב.

(10) ראה בעל המאור ר"ה (כ, ב). רמב"ן גיטין לו, א. השנות הרמב"ן לסהמ"צ מ"ע קנ"ג. ח"י הר"ן סנהדרין יא, א"ב. חינוך מצוה ד'. ובכ"מ. וצע"ק שברמב"ם בהל' קדוה"ח אינו. וראה שם פ"ה ה"ג. ה"ג. סהמ"צ שם. וראה סה"ד ד"א ק"ח. ועוד. תריש בא ח"ג פ"ב ואילך, ושו"נ.

(11) רמב"ם שם פ"א ה"י.

(12) בפ"ט ה"ג שם.

(1) פנחס כח, יד.

(2) פרשתנו יב, ב.

(3) ראה טז, א.

(4) במהלכם האמצעי תשעה ועשרים יום י"ב שעות .. תשצ"ג חלקים (רמב"ם שם פ"ז ה"ג).

(5) ראה רמב"ם שם רפ"י. לקמן בפנים השיחה.

(6) ראה ב„פירוש" לרמב"ם ה"ל קדוה"ח בתחלתו.

וראה ראב"ע פרשתנו שם. ובכ"מ.

(7) ר"ה כא, א. סנהדרין יג, ב. רמב"ם שם רפ"ד.